

III. Krajobrazy Polski

1. Zróźnicowanie krajobrazów

Pojęcie krajobrazu

- **Krajobraz** – fragment powierzchni Ziemi, na którym występują różne, lecz ściśle ze sobą powiązane ekosystemy.
 - Na wygląd krajobrazu wpływają elementy środowiska przyrodniczego:
 - rzeźba terenu,
 - budowa geologiczna,
 - warunki wodne,
 - klimat,
 - pokrywa glebowa,
 - szata roślinna,
 - świat zwierząt.
 - W coraz większym stopniu na wygląd krajobrazu wpływa **działalność człowieka**.
 - Krajobrazy ulegają także zmianom sezonowym.

Elementy krajobrazu

- **Elementy krajobrazu** można podzielić na:
 - **składniki ożywione** – np. roślinność, zwierzęta, grzyby, gleby;
 - **składniki nieożywione** – np. skały, wody, zabudowania.

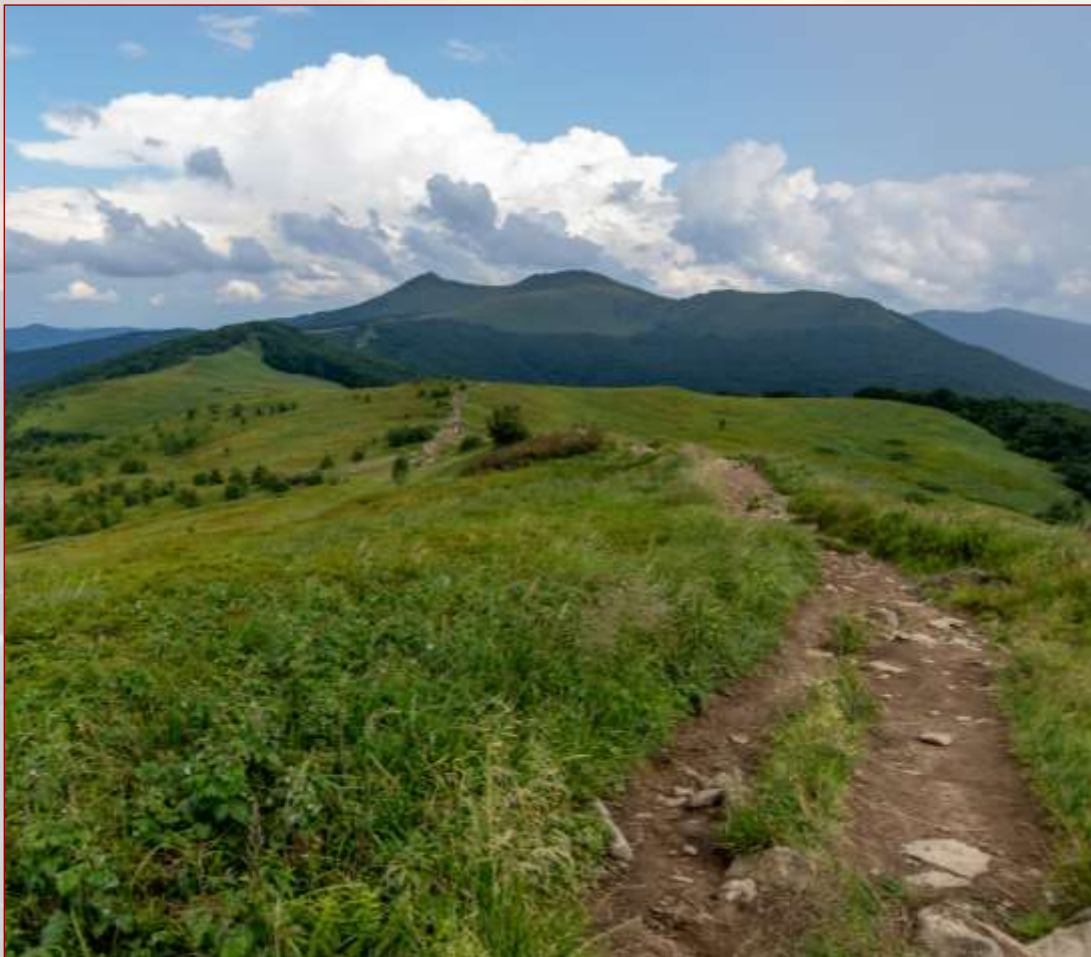
Podział krajobrazów ze względu na stopień przekształcenia środowiska

- Ze względu na stopień przekształcenia środowiska krajobrazy dzielą się na:
 - **przyrodnicze** – wytworzone siłami przyrody:
 - krajobrazy nizinne,
 - krajobrazy wyżynne,
 - krajobrazy górskie;
 - **kulturowe** – stworzone lub zmienione przez człowieka tak zwane antropogeniczne:
 - krajobrazy kulturowe wiejskie,
 - krajobrazy miejskie,
 - krajobrazy przyrodniczo-kulturowe,
 - krajobrazy kulturowe zdegradowane.

Podział krajobrazów ze względu na rzeźbę terenu

- Ze względu na rzeźbę terenu możemy wyróżnić:
 - krajobrazy nizin,
 - krajobrazy wyżyn i niskich gór,
 - krajobrazy gór średnich i gór wysokich,
 - krajobrazy dolin i obniżeń.

Krajobrazy nizin

- W obrębie **krajobrazów nizin** wyróżniamy:
 - krajobrazy glacialne – wysoczyznowe,
 - rzeźba terenu: równinna, falista, pagórkowata;
 - krajobrazy fluwioglacjalne – sandrowe,
 - rzeźba terenu: równinna, falista;
 - krajobrazy eoliczne – wydmowe,
 - rzeźba terenu: pagórkowata.

Krajobrazy wyżyn i niskich gór

- W obrębie **krajobrazów wyżyn i niskich gór** wyróżniamy:
 - **krajobrazy eoliczne – lessowe**,
 - rzeźba terenu: równinna, rozczłonkowana;
 - **krajobrazy węglanowe i gipsowe**,
 - rzeźba terenu: płaskowyże, skałki;
 - **krajobrazy krzemianowe i glinokrzemianowe**,
 - rzeźba terenu: pogórza, wzniesienia;
 - **krajobrazy równin denudacyjnych**,
 - rzeźba terenu: równinna.

Krajobrazy gór średnich i wysokich

- W obrębie **krajobrazów gór średnich i wysokich** wyróżniamy:
 - **krajobrazy regła dolnego**,
 - rzeźba terenu: górską o stromych stokach;
 - **krajobrazy regła górnego**,
 - rzeźba terenu: górską o stromych stokach;
 - **krajobrazy kosodrzewiny**,
 - rzeźba terenu: górską o stromych stokach;
 - **krajobrazy halne**,
 - rzeźba terenu: górską o stromych stokach;
 - **krajobrazy turniowe**,
 - rzeźba terenu: górską o stromych i skalistych stokach.

Krajobrazy dolin i obniżeń

- W obrębie **krajobrazów dolin i obniżeń** wyróżniamy:
 - **krajobrazy równin zalewowych**,
 - rzeźba terenu: równinna;
 - **krajobrazy teras nadzalewowych**,
 - rzeźba terenu: równinna;
 - **krajobrazy deltowe**,
 - rzeźba terenu: równinna;
 - **krajobrazy równin bagiennych**,
 - rzeźba terenu: równinna;
 - **krajobrazy kotlin podgórskich i górskich**,
 - rzeźba terenu: obniżenia terenu.

Krajobraz harmonijny

- **Krajobraz harmonijny** – to rodzaj krajobrazu na obszarze, którego działalność człowieka była prowadzona zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i nie zaburzała w większym stopniu funkcjonowania lokalnych ekosystemów.
- Krajobrazy harmonijne cechują się infrastrukturą wykonaną z lokalnego budulca, rozwiniętą w odpowiednim stopniu i właściwie wkomponowaną.
- Przez prawidłowe dopasowanie budynków, dróg i innych obiektów antropogenicznych do elementów przyrodniczych krajobrazy harmonijne odznaczają się wysokimi walorami estetycznymi, które korzystnie wpływają na samopoczucie przebywających w nich osób.
- Krajobrazy takie niestety są bardzo rzadkie w naszym kraju.
- Występują obecnie głównie na obszarach parków narodowych lub rezerwatów przyrody

Krajobraz dysharmonijny

- **Krajobraz dysharmonijny** – powstaje wskutek znacznego przekształcenia środowiska przyrodniczego.
 - Odznacza się on nieprzemyślanym i chaotycznym układem przestrzennym, w którym do budowy osiedli ludzkich wykorzystywano różnorodne lub nie pasujące do otoczenia materiały budowlane.
 - Krajobrazy takie niestety wyraźnie przeważają na obszarze Polski – szczególnie w miastach.

Funkcje krajobrazów

- **Funkcje krajobrazów** – zostały zapisane w Rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 11 stycznia 2019 roku w sprawie sporządzania audytów krajobrazowych.
 - Do podstawowych funkcji krajobrazów należy zaliczyć:
 - **funkcja schronienia** – istotna w przeszłości, np. wzgórza w obrębie zboczy czy siedliska w widłach rzek,
 - **funkcja materialno-zaopatrzeniowa** – umożliwiająca wykorzystanie surowców leśnych i rolnych,
 - **funkcja energozaopatrzeniowa (produkcji energii)** – obejmująca gospodarowanie złożami surowców energetycznych,
 - **funkcja usługowa** – pozwalająca na prowadzenie działalności gospodarczej, w tym rozwoju turystyki,
 - **funkcja kulturalna** – umożliwiająca edukację i rozwój kulturalny człowieka,
 - **funkcja duchowa** – dająca możliwość zaspokojenia potrzeb wyższego rzędu – duchowych (religijnych),
 - **funkcja rekreacyjna** – warunkująca możliwość rozwoju turystyki i prowadzenia działalności rekreacyjno-sportowej,
 - **funkcja komunikacyjna** – umożliwiająca transport towarów i osób oraz wspierająca rozwój łączności,
 - **funkcja ekologiczna i ochrony przyrody** – zapewniająca organizmom warunki niezbędne do życia,
 - **funkcja estetyczna** – umożliwia człowiekowi doznania i przeżycia estetyczne, niezbędne dla jego rozwoju duchowego, moralnego i dobrego samopoczucia.

Zagrożenia krajobrazów

- Do głównych **czynników zagrażających krajobrazom** należy:
 - **uprzemysłowienie** (szczególnie w krajobrazach górniczych),
 - **urbanizacja** (szczególnie w krajobrazach miejskich),
 - **intensyfikacja produkcji rolnej,**
 - **rozbudowa sieci komunikacyjnej.**

Ochrona i stan zachowania krajobrazów

- W naszym kraju wyróżnia się **27 obszarów zagrożenia ekologicznego**, które obejmują 11% powierzchni Polski.
- Należą do nich następujące tereny: szczeciński, gdański, bydgosko-toruński, wrocławski, płocki, inowrocławski, koniński, poznański, łódzki, tomaszowski, bełchatowski, częstochowski, myszkowsko-zawierciański, górnośląski, rybnicki, opolski, wrocławski, legnicko-głogowski, wałbrzyski, jeleniogórski, turowski, krakowski, kielecki, tarnobrzyski, tarnowski, puławski oraz chełmski.
- Zagrożenia występujące na tych terenach wynikają w większości z intensywnego poziomu rozwoju przemysłu, pozyskiwania zasobów naturalnych czy też lokalizacji w sąsiedztwie okręgów przemysłowych.

Ochrona i stan zachowania krajobrazów

- Postęp cywilizacyjny związany jest ze znacznym zwiększaniem się ilości zanieczyszczeń, nadmierną eksploatacją surowców naturalnych, zaburzeniem równowagi ekologicznej i degradacją środowiska naturalnego.
- Aby przeciwdziałać tym negatywnym skutkom, w pierwszej kolejności należy:
 - właściwie identyfikować możliwe zagrożenia
 - wyodrębnić obszary zagrożenia ekologicznego
 - wprowadzać działania rekultywacyjne, rewitalizacyjne i renaturalizacyjne.

Zalew Zakrzówek – przykład przeprowadzonej z powodzeniem rekultywacji

KONIEC

Materiały pomocnicze do nauki
Opracowane w celach edukacyjnych (niekomercyjnych)

Opracowanie i redakcja: *Rafał Bielecki i Sławomir Dmowski*
Kontakt: *kontakt@geografia24.eu*

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE
- KOPIOWANIE ZABRONIONE -